

[โลก - ท ร ร ศ น์]

Ibrahim Abu Bakar เขียน

National University of Malaysia, Malaysia

ปริญญา นวลเปียน : แปลเก็บความ

อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจและบริหารรัฐกิจ

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, นักศึกษาปริญญาเอก

สาขา Political Science, Universiti Utara Malaysia.

กระแสคิดอิสลาม ในตะวันออกกลางและ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(Islamic Thought Trends in the Middle East and Southeast Asia)

บทความมุ่งสำรวจกระแสคิดอิสลามสามแนวทาง ที่มีที่มาจากตะวันออกกลางและมีบทบาทอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ แนวสมัยใหม่นิยมแบบอิสลาม แนวเคร่งศาสนาแบบอิสลาม และแนววะฮาบี โดยเริ่มต้นจากการให้นิยามแก่แนวทั้งสาม จากนั้นจะกล่าวถึงแนวการศึกษา (approaches) และหลักการที่แตกต่างกัน สุดท้ายจะพยายามแยกให้เห็นถึงนักคิด สถาบัน ตลอดจนองค์ประกอบที่สนับสนุนแนวคิดทางศาสนาทั้ง 3 ที่ปรากฏอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย

แนวสมัยใหม่นิยมแบบอิสลาม (Islamic modernism)

มีการถกเถียงกันหลากหลายแนวทางสำหรับนิยามที่แท้จริงของแนวคิดนี้ เช่น C. C. Adams ที่ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวในประเทศอียิปต์ของมุฮัมหมัด อับดุลฮ์ว่าเป็นรูปแบบขบวนการที่ชัดเจนในช่วง 25 ปีสุดท้ายของศตวรรษที่ผ่านมา ภายใต้การนำของ Grand Mufti of Egypt ผู้ล่วงลับคือมุฮัมหมัด อับดุลฮ์ ซึ่งเสียชีวิตเมื่อปี ค.ศ. 1905 แนวนี้เป็นความพยายามที่จะปลดปล่อยศาสนาอิสลามจากยุคความเชื่อดั้งเดิม (orthodoxy) ที่

เข้มงวดมากเกินไป มุ่งปรับเปลี่ยนอิสลามเข้ากับ ความซับซ้อนของวิถีสมัยใหม่

นักคิดในกลุ่มนี้ยอมรับถึงความเหนือกว่าของตะวันตกต่อสังคมมุสลิม ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร ปรัชญา เทววิทยา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ การประพันธ์ วัฒนธรรม และอารยธรรม แนวคิดนี้จึงพยายามปฏิรูปและปรับเปลี่ยนอิสลามเข้ากับชีวิตสมัยใหม่

มุสลิมแบบสมัยใหม่ตีความอิสลามว่าเป็น เสรีภาพ ทันสมัย เรียบง่าย และก้าวหน้า พวกเขาเสนอเช่นนี้ก็เพราะไม่ต้องการให้มุสลิมเห็นว่า

สำหรับด้านการศึกษานั้น มุสลิมแบบสมัยใหม่ ได้สนองตอบต่อความขัดแย้งและความตึงเครียด อันเป็นผลมาจากระบบการศึกษาที่ได้รับการส่งเสริมจากนักล่าอาณานิคมและผู้เผยแผ่คริสต์ศาสนา (Christian missions/missionary) และอีกด้านหนึ่ง คือการศึกษาตามประเพณีมุสลิมที่สนับสนุนโดยมุสลิมฝ่ายจารีตนิยมและพวกหัวอนุรักษ์นิยม มุสลิมฝ่ายสมัยใหม่วิพากษ์วิจารณ์ระบบการศึกษาของนักล่าอาณานิคมและคณะผู้เผยแผ่คริสต์ศาสนาว่าขาดสาระการเรียนรู้เรื่องศาสนาอิสลาม รวมทั้งการฝึกฝนทางคุณธรรมและจริยธรรม แต่มุสลิมแบบสมัยใหม่ก็ไม่ส่งเสริมการศึกษาตามประเพณีมุสลิม ที่ขาดสาระการเรียนรู้เรื่องทางโลกย์และการฝึกฝนด้านอาชีพ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงมีความคิดให้ผสมผสานการศึกษาทางศาสนาและทางโลกย์เข้าด้วยกัน พวกเขาเชื่อมั่นว่าการผสมผสานจะช่วยให้บัณฑิตสามารถมีส่วนในการพัฒนาสังคมมุสลิมและประเทศชาติ เช่นเดียวกับที่จะยังคงรักษาและยึดมั่นศรัทธา พิธีกรรม และการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามไว้ได้ (Ibrahim 1994 : 31)

อัล-อัฟกานีย์ยอมรับว่าชาติตะวันตกทรงอำนาจและมีความก้าวหน้าได้ ก็ด้วยการที่พวกเขาที่มีความเป็นเลิศในด้านการศึกษาและศาสตร์แขนงต่างๆ ท่านเตือนให้มุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและศาสตร์สมัยใหม่ ในฐานะของพลังอันทรงประสิทธิภาพสำหรับเสรีภาพและอิสรภาพ พ้นจากความเสื่อมโทรมและพันธนาการ อัล-อัฟกานีย์ได้ประกาศว่า “ตราบไตที่มุสลิมคืบคลานอยู่ในความโง่เขลา ตราบไตที่พวกเขาหนีห่างออกไปจากความรู้และศาสตร์สมัยใหม่ และขาดความเชี่ยวชาญในเทคนิคและเทคโนโลยีของตะวันตก พวกเขาก็ต้องประสบกับความล้มเหลวและตกเป็นเบี้ยล่าง” (Kaloti 1974 : 85)

อับดุลฮ์เชื่อมั่นว่าความก้าวหน้าของการศึกษา

อัล-อัฟกานีย์ยืนยันว่าไม่มีหลักการพื้นฐานใด ๆ ของศาสนาอิสลามที่ขัดแย้งกับหลักเหตุผลและวิทยาศาสตร์ รวมทั้งศาสนาอิสลามก็ไม่ได้ต่อต้านหลักเหตุผลและวิทยาศาสตร์เช่นกัน ท่านเชื่อว่าอิสลามเป็นศาสนาแห่งเหตุผลและการปฏิบัติ และอิสลามจึงเป็นทั้งศาสนาและอารยธรรมในเวลาเดียวกัน

และศาสตร์แขนงต่างๆ ทำให้ชาติตะวันตกทรงอำนาจเจริญรุ่งเรืองและมั่งคั่ง ดังนั้น ภารกิจอันแรกสุดของมุสลิมก็คือ ใช้ความพยายามด้วยพลังและวิธีการทุกรูปแบบในการเผยแผ่ศาสตร์เหล่านั้นภายในประเทศมุสลิม อับดุลฮ์ถือว่าการปรับปรุงการศึกษาเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการอันยาวนานสำหรับการสร้างความเข้าใจในภารกิจสำคัญที่สุดของชาติมุสลิม นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงทั้งบุคลิกภาพ ความคิด และการกระทำของผู้คน ท่านยังเห็นว่าความยากจนของมุสลิมมีสาเหตุจากการไร้การศึกษาและขาดความรู้ ที่จะแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในประเทศของตน ท่านให้ข้อพิจารณาว่าความยากจนที่แท้จริงคือการไร้การศึกษาและขาดความสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั่นเอง (Ibrahim 1994 : 33).

แนวคิดเช่นนี้ ทำให้ความคิดทางการเมืองของมุสลิมแบบสมัยใหม่ไม่สุดขั้วและร้อนแรงอีกต่อไป หลังจากพวกเขาได้ร่วมเป็นประจักษ์พยานความล้มเหลวในวิถีทางการเมืองในประเทศอียิปต์ของอับดุลฮ์ พวกมุสลิมหัวสมัยใหม่ยังขาดความมุ่งมั่นในการรักษาอิสรภาพและเสรีภาพทางการเมืองจากนักบริหารและผู้ปกครองต่างชาติ ทั้งยังไม่มีความคิดเรื่องการสถาปนารัฐอิสลามขึ้นในอียิปต์

แนวเคร่งศาสนาแบบอิสลาม (Islamic fundamentalism)

มุสลิมแนวเคร่งศาสนาเหมือนกับแนวเคร่งศาสนาต่าง ๆ ที่มีใจว่าตนเป็นผู้เคร่งครัด บริสุทธิ์ และเป็นนักอุดมคติ เพราะได้อุทิศตนเพื่อรื้อฟื้นหรือชักนำมุสลิมทั้งหลายกลับไปสู่ยุคที่สมบูรณ์แบบหรือยุคอุดมคติในประวัติศาสตร์ทางศาสนาของพวกเขา โดยทุกคนจะได้รับผลตอบแทนเป็นรางวัลจากอัลลอฮ์

Daniel Pipes ยอมรับเมื่อ ค.ศ. 1986 ว่า “ทัศนะแบบพวกแนวเคร่งศาสนามีมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 และประสบความสำเร็จจากการเมืองในช่วงแรกด้วย” แต่ “เพิ่งกลายเป็นพลังขับเคลื่อนที่มีพลังในทศวรรษ 1920 ขณะที่กลุ่มผู้นำมุสลิมสมัยใหม่เลือกที่จะเผชิญหน้ากับยุโรปด้วยแนวทางแบบโลกนิยม และการปฏิรูปนิยม มวลชนกลับขึ้นชอบแนวทางแบบแนวเคร่งศาสนา ซึ่งแนวเคร่งศาสนาเสนอวิธีการที่จะปกป้องพวกเขาจากอิทธิพลยุโรปอันน่าสะพรึงกลัว และการดำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีที่คุ้นเคย” (Pipes 1986 : 943) มีชื่อของนักคิดในกลุ่มแนวเคร่งศาสนายุคใหม่ที่ Pipes ระบุไว้ก็คือประธานาธิบดีซัยยิด อาลี คามาเนอี (Sayed Ali Khamenei) อยาตุลเลาะห์ รุฮุลเลาะห์ โคไมนี (Ayatollah Ruhollah Khomeini) อุมร์ อัดตัลมาซานี (Umar at-Talmasani) ฮาเซมี ราฟซานจานี (Hashemi Rafsanjani) ฮาซัน อัล-บันนา (Hasan al-Banna) อันวาร์ อิบราฮิม (Anwar Ibrahim), ซัยยิด กุตูป (Sayyid Qutub), มุฮัมหมัด บากิร อัซซัดร์ (Muhammad Baqir as-Sadr) (Pipes 1986)

สำหรับ John L. Esposito เชื่อว่า “แนวเคร่งศาสนาแบบอิสลามเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจและเป็นห่วงของนานาชาติ” เริ่มต้นจาก “การปฏิวัติอิหร่านในปี ค.ศ. 1978 - 1979 จนถึงการวางระเบิดศูนย์การค้าในนิวยอร์กในปี ค.ศ. 1993” (Esposito 1996) ส่วน Fred Halliday เห็นว่าการปฏิวัติอิหร่านและ “การขึ้นสู่อำนาจของอยาตุลเลาะห์ โคไมนี ใน

เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1979 และการสถาปนาสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน” ทั้งหมดนี้ได้ส่งผลอย่างใหญ่หลวงต่อ “การเติบโตของขบวนการเคลื่อนไหวของพวกแนวเคร่งศาสนาในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแอลจีเรีย อียิปต์ จอร์แดน และอัฟกานิสถาน” (Halliday 1994 : 93)

Pipes เห็นความคล้ายคลึงกันระหว่างมุสลิมในแนวเคร่งศาสนาและพวกคอมมิวนิสต์ แต่ Karl Carlile ซึ่งอยู่ในกลุ่มคอมมิวนิสต์สากลที่เคยติดต่อกับกลุ่มตาลิบันและกลุ่มอื่นๆ ในตะวันออกกลางกับจักรวรรดินิยมและทุนนิยมตะวันตกและอเมริกันกล่าวว่าพวกเคร่งศาสนาเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับแนวคอมมิวนิสต์ เพราะหลักเคร่งศาสนาส่งเสริมผลประโยชน์ทางชนชั้นในแนวจักรวรรดินิยม “แนวเคร่งศาสนาของมุสลิมเป็นอุดมการณ์และแนวทางปฏิบัติทางศาสนา และการเมืองที่เป็นชนชั้นกระฎุมพีน้อย” (Carlile 2001)

ขณะที่ Yasmin Mather ระบุว่า การเติบโตขึ้นของแนวเคร่งศาสนาแบบอิสลามในตะวันออกกลางเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการสลดภาพลงของแนวมาร์กซ์และอุดมการณ์ทางโลก ตลอดจนความล้มเหลวของพรรคแบบสตาลิน กรณีประเทศอียิปต์ แอลจีเรีย และอิรัก ความขึ้นชอบต่อแนวเคร่งศาสนา นั้นเป็นปฏิกริยาสนองตอบต่อความล้มเหลวของแนวชาตินิยมอาหรับและแนวบาธ (Baathism) ส่วนในอัฟกานิสถานก็เป็นผลพวงโดยตรงจากการล่มสลายของรัฐแบบสตาลิน

ความเชื่อพื้นฐานของแนวเคร่งศาสนาเกี่ยวข้องกับพระเจ้า และวาระของพระองค์ที่มีอยู่ในคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ อัลกุรอานเป็นวาระของพระเจ้าอย่างแท้จริง ซึ่งพระองค์ประกาศเจตจำนงชัดเจนและประทานถ้อยคำคำต่อคำแก่ท่านศาสดามุฮัมหมัด จารึกปฏิบัติของศาสดามุฮัมหมัดถือเป็นหะดิษหรือสุนนะห์ที่ใช้อธิบายอัลกุรอานในวิถีต่างๆ กัน และชาว

มุสลิมมีการบันทึกอัลกุรอานและซุนนะห์ที่น่าเชื่อถือ และสมบูรณ์แบบที่สุด

เมื่ออัลกุรอานเป็นวจาของพระเจ้าไม่มีมุสลิมคนใดมีสิทธิที่จะปฏิเสธหรือเปลี่ยนแปลงความหมายตามตัวอักษรที่แท้จริงได้ มุสลิมในแนวเคร่งศาสนาจึงยืนยันการปฏิบัติตามกฎหมายอิสลามอย่างเข้มงวด เคร่งครัด ทั่วยุทธการอธิบายความในอัลกุรอานอาศัยถ้อยคำในอัลกุรอานและซุนนะห์เท่านั้น พวกเขาปฏิเสธต่อสิ่งที่ถือว่าเป็นสิ่งอุตริใหม่ ๆ และความคิดนอกรีตทางศาสนา หนทางเดียวสู่ความรอดพ้น (salvation) ขึ้นอยู่กับการกลับคืนสู่คำสอนที่บริสุทธิ์ และเป็นรากเหง้าดั้งเดิมของความศรัทธาและการปฏิบัติในศาสนาอิสลาม

ในปี ค.ศ. 1986 Daniel Pipes ได้ระบุว่าผู้นำมุสลิมอิหร่านที่ขึ้นปกครองอิหร่านหลังการโค่นล้มพระเจ้าซาร์แห่งอิหร่าน โดยการปฏิวัติภายใต้การนำของอยาตุล्लाฮ์โคมัยนีว่าเป็น “ผู้ปกครองมุสลิมในแนวเคร่งศาสนาแห่งอิหร่าน” โดยพวกเขา “ถูกทำให้เชื่อว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตสมคบคิดกันควบคุมประชาชนโลกที่สามเอาไว้... มหาอำนาจได้แบ่งโลกเอาไว้แล้วระหว่างพวกตนและยังตกลงกันไม่ได้ในเรื่องการจัดแบ่งดินแดนที่แน่นอนเพียงเท่านั้น” (Pipes 1986 : 939)

อย่างไรก็ตาม Pipes ตั้งข้อสังเกตว่าการเป็นปฏิปักษ์ของมุสลิมแนวเคร่งศาสนาแห่งอิหร่านต่อสหรัฐอเมริการุนแรงยิ่งกว่าที่มีต่อสหภาพโซเวียต มุสลิมในแนวเคร่งศาสนาแห่งอิหร่าน “โค่นล้มรัฐบาลพระเจ้าซาร์แห่งอิหร่านที่นิยมตะวันตก และจับเจ้าหน้าที่การทูตชาวอเมริกันเป็นตัวประกันไว้นานกว่าหนึ่งปี” (Pipes 1986 : 940-941)

Pipes ได้อธิบายลักษณะสำคัญของมุสลิมในแนวเคร่งศาสนาทั้งหมดไม่ว่าจะอยู่ในอิหร่าน อัฟกานิสถาน ซีเรีย หรืออียิปต์ ว่ามีลักษณะสำคัญ 9 ประการ คือ

Yasmin Mather ระบุว่า การเติบโตขึ้นของแนวเคร่งศาสนาแบบอิสลามในตะวันออกกลางเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการสัลดภาพลวงตาของแนวมาร์กซ์และอุดมการณ์ทางโลก ตลอดจนความล้มเหลวของพรรคแบบสตาลิน กรณีประเทศอียิปต์ แอลจีเรีย และอิรัก ความขึ้นชอบต่อแนวเคร่งศาสนา นั้นเป็น ปฏิบัติกริยา สสนอง ต่อ ความล้มเหลวของแนวชาตินิยมอาหรับ และแนวบาธ (Baathism) ส่วนในอัฟกานิสถานก็เป็นผลพวงโดยตรงจากการล่มสลายของรัฐแบบสตาลิน

1. มองว่าอเมริกา (และอดีตโซเวียต) มีแผนการไล่ล่าอาณานิคมในกลุ่มรัฐยุโรปเมื่อศตวรรษที่ผ่านมา

2. ปฏิเสธวัฒนธรรมของสหรัฐอเมริกา (และสหภาพโซเวียต) เพราะมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมอิสลามในหลายๆ ด้าน เช่น สหศึกษา การจ้างงานสตรี การใช้ชีวิตในสังคมร่วมกันระหว่างหญิงชาย ฯลฯ

3. ถือคติที่ว่า “ไม่มีตะวันตกและตะวันออก” (Neither East nor West)

4. มีแนวทางที่สืดขั้วและรุนแรง เช่น ในกรณีของอิหร่านพวกเขาโค่นล้มพระเจ้าซาร์แห่งอิหร่านด้วยการปฏิวัติและใช้วิธีการรุนแรง ในอียิปต์พวกเขาลอบสังหารประธานาธิบดีอันวาร์ ซาดัต (พวกเขาถือว่าทั้งพระเจ้าซาร์แห่งอิหร่านและอันวาร์ ซาดัตเป็นตัวแทนมุสลิมที่ทรงอำนาจของสหรัฐอเมริกา)

5. เชื้อมั่นในกฎหมายอิสลามตามเหตุผลความเข้าใจของพวกเขาเอง ตลอดจนมีความต้องการและ

มุ่งมาดปรารถนาที่จะนำกฎหมายอิสลามมาบังคับใช้อย่างเต็มรูปแบบเพราะเชื่อว่าจะทำให้มุสลิมเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจและอารยธรรม

6. เป็นปฏิปักษ์กับ “อุดมการณ์ตะวันตกทุกรูปแบบ” เช่น แนวเสรีนิยม แนวมาร์กซ์ แนวทุนนิยม และแนวสังคมนิยม

7. สร้างมโนภาพว่าอารยธรรมตะวันตกก็คือความน่ารังเกียจทางสุนทรียศาสตร์ ความชั่วร้ายทางจริยธรรม และความคลุมเครือทางศีลธรรม

8. ไม่ให้การนับถือมุสลิมกระแสโลกย์และมุสลิมที่เป็นนักปฏิรูปที่ได้ฉายาว่าเป็น “ผู้รับใช้อำนาจของตะวันตก”

9. แปรเปลี่ยน “ความคิดทางเทววิทยาและกฎเกณฑ์ทางจารีตประเพณีอิสลามไปสู่อุดมการณ์แนวเศรษฐกิจ ทฤษฎีการเมืองและสังคมแบบใหม่” พวกเขาเชื่อว่าคำสอนและทฤษฎีของศาสนาอิสลามเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม มีความเหนือกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในอารยธรรมตะวันตก (Pipes 1986 : 940-944)

Ali Engineer เห็นว่าแนวเครื่องศาสนาทำศาสนาให้เป็นหนึ่งเดียวกับทางการเมือง เขาระบุว่า “นับตั้งแต่ ค.ศ. 1980 แนวเครื่องศาสนาได้เติบโตขึ้นในสังคมของเรา มันเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง เมื่อศาสนาถูกนำมาใช้เพื่อเป้าหมายทางการเมือง ทศนะคติแบบพวกแนวเครื่องศาสนาจึงเกิดขึ้น พวกนักการเมืองก็มองเห็นโอกาสที่จะหาประโยชน์จากศาสนาหรือความคลั่งไคล้ทางศาสนาของประชาชน เข้าเก็บเกี่ยวคะแนนเสียงของพวกเขาเหล่านั้น” (Engineer 2004)

อย่างไรก็ดี แนวเครื่องศาสนาสร้างความยากลำบากให้กับความเป็นอยู่ของสตรี เพราะพวกเขาตั้งกฎเกณฑ์ทางศาสนาและจริยธรรมแก่สตรี Yasmin Mather กล่าวถึงสถานภาพของสตรีในสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่านนับตั้งแต่การสถาปนาเมื่อปี ค.ศ.

1979 ว่า “เป็นเวลานานกว่า 19 ปี ที่สตรีอิหร่านได้ตกเป็นเหยื่อของกฎหมายกตัญญูที่ทางเพศ (patriarchal laws) ในสาธารณรัฐอิสลามแห่งแรกนี้”

“วะฮาบีย์”

วะฮาบีย์กำเนิดจากขบวนการวะฮาบีย์ในอาหรับ เมื่อช่วงฮิจเราะห์ศักราชที่ 12 หรือคริสต์ศตวรรษที่ 18 แนววะฮาบีย์ยึดมั่นกับสิทธิในการใช้หลักอิจญ์ติฮาด (การพิจารณาความโดยใช้หลักเหตุผล-ผู้แปล) และการประณามหลักการตัดศีล (การปฏิบัติโดยไม่ได้ตรงด้วยเหตุผล-ผู้แปล) รวมทั้งการปฏิเสธแนวจิตวิญญาณนิยม วินัยทางด้านจิตวิญญาณ เหล่านักบุญและการบูชานักบุญ รวมทั้งกรณีที่ถือว่าเป็นการอุตริสิ่งใหม่ ๆ หรือบิโดอะห์ (bid'ah) ในศาสนาอิสลาม ในช่วงต่อมา “ในความเป็นจริงนั้น ‘แนววะฮาบีย์’ ได้กลายเป็นศัพท์ทั่วไปที่ใช้กันไม่เฉพาะเพียงแค่ขบวนการที่ริเริ่มโดยอิบนฺ อับด์ อัล-วาฮับ (Ibn `Abd al-Wahhab) แต่ใช้เรียกปรากฏการณ์รูปแบบอื่นๆ ในทำนองเดียวกันนี้ในโลกมุสลิมที่สนับสนุนแนวทาง ‘การทำให้อบริสุทธิ์’ (purification) ในหลักการศรัทธาจากภาวะของความเสื่อมถอยที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนยืนยันประเด็นทางศาสนาบนหลักการของตัวเองและข้อวินิจฉัยดั้งเดิม” (Rahman 1979 : 198)

R.H. Dekmejian ถือว่ามุฮัมหมัด อิบนฺ อับด์ อัล-วาฮับ ให้ความเคารพอย่างยิ่งต่ออาหมัด อิบนฺ ฮานบัล (Ahmad Ibn Hanbal, ค.ศ. 780 - 855) และสานุศิษย์ของท่านคืออิบนฺ ทะยมียยา (Ibn Taymiyya, ค.ศ. 1328) อิบนฺ อับด์ อัล-วาฮับ “มีความแน่วแน่นในการชำระล้างศาสนาอิสลามจากความเบี่ยงเบนและสิ่งอุตริใหม่ ๆ ด้วยการยึดถืออัลกุรอานและซุนนะห์อย่างเคร่งครัด” ขบวนการฟื้นฟูทั้งสามแนวทางคือพวกวะฮาบีย์ (Wahhabis) พวกซันนูนี (Sunnis) และพวกมะหฺดีดี (Mahdists) ถือได้ว่า “เป็นปัจจัย

สำคัญที่ก่อให้เกิดพวกแนวเคร่งศาสนาแบบอิสลาม
ขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20” (Dekmejian 1985 :
17-18)

กระแสดัง 3 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แนวคิดสมัยใหม่นิยมแบบอิสลามที่ก่อตั้งขึ้นใน
อียิปต์ ได้เผยแพร่เข้าสู่มาเลเซียหรือมาเลเซียใน
ปัจจุบันโดยกลุ่มหัวใหม่นิยม เช่น ซัยยิด ซัยอิด อัล-
หะดี (Syed Syekh al-Hadi, ค.ศ. 1867 - 1934) และ
กลุ่มของเขาที่ทำหนังสือชื่ออัล-อิหม่าม (al-Imam)
ในสิงคโปร์ เช่น ศ.ดร.อิสมาอิล ฟารุกี (Ismail R.
Faruqi) ดร.ไฟซาล ออทมาน (Faisal Othman)
ผลงานเขียนของกลุ่มนี้นำเสนอความคิดเกี่ยวกับการ
ศึกษา เหตุผล และศาสตร์ รวมทั้งสถานภาพและ
บทบาทของสตรีในศาสนาอิสลาม

กระทรวงศึกษาธิการมาเลเซีย ก่อตั้งโรงเรียน
สอนศาสนาที่ให้ความสำคัญกับทั้งวิชาการด้าน
ศาสนาอิสลามและศาสตร์อื่นๆ โรงเรียนสอนศาสนา
ระดับพื้นฐานที่เรียกว่า Sekolah Menengah
Kebangsaan Agama (SMKA) หรือโรงเรียน
มัธยมศึกษาศอนศาสนาแห่งชาติ เป็นมรดกตกทอด
และได้รับอิทธิพลจากแนวสมัยใหม่นิยมแบบอิสลาม
ทั้งในสหพันธรัฐยูมะลยาและมาเลเซีย เช่นเดียวกับ
Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM) หรือ
ขบวนการเยาวชนมุสลิมแห่งมาเลเซียที่ก่อตั้งเมื่อปี
ค.ศ. 1971 และขึ้นทะเบียนในปี ค.ศ. 1972 สนับสนุน
ระบบโรงเรียนระดับพื้นฐานและระดับกลาง ที่ให้
ความสำคัญกับการผสมผสานวิชาการด้านศาสนา
และศาสตร์ต่างๆ เช่นเดียวกัน

ในกรณีของอินโดนีเซีย กลุ่มมุฮัมมาดิยะห์ ซึ่ง
ก่อตั้งขึ้นในปี 1912 โดยอาหมัด ดะห์ลัน (Ahmad
Dahlan, ค.ศ. 1868 - 1923) ก็ได้ก่อตั้งโรงเรียน
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย

หลายแห่ง ถือเป็นกลุ่มสำคัญในการแพร่หลายของ
แนวคิดสมัยใหม่นิยมแบบอิสลาม กิจกรรมของกลุ่ม
นี้ดำเนินในฐานะองค์กรเชิงสังคม-ศาสนา ดำเนินงาน
ผ่านองค์กรช่วยเหลือ เช่น สมาคมเยาวชนและสตรี
สถานพยาบาล สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและองค์กรอื่นๆ

มาเลเซียและอินโดนีเซียก็ปรากฏอิทธิพลของ
แนวเคร่งศาสนาแบบอิสลาม Salim Mansur
กล่าวว่า “รอบตะวันออกเฉียง แอฟริกาเหนือ แหลม
แอฟริกา เอเชียกลางและใต้ ประเทศมาเลเซียและ
ชาติหมู่เกาะแห่งอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ การไล่ล่า
หาสมาชิกกลุ่มอัลกออิดะห์ และองค์กรมุสลิมสาย
เคร่งศาสนาอื่นๆ ยังคงดำเนินต่อไปด้วยผลสำเร็จที่
แตกต่างกันไป เช่น กลุ่มเจมาห์อิสลามียาห์ ที่เกี่ยวข้อง
กับกลุ่มอัลกออิดะห์ต้องรับผิดชอบต่อการวางระเบิด
ที่เกาะบาห์ลี เป็นต้น” (Mansur 2003)

อันวาร อิบราฮิม เป็นตัวอย่างหนึ่งของพวกแนว
เคร่งศาสนาแบบอิสลามในมุมมองของ Pipes หาก
พิจารณาจากคำปราศรัยของเขาเมื่อเดือนมีนาคม
ค.ศ. 1980 ซึ่งมีการโจมตีตะวันตกและตั้งมุสลิมที่
หลงผิดให้กลับตัว พวกเขาเชื่อว่า “แนวเสรีนิยม
จะนำไปสู่อนาธิปไตย แนวมาร์กซ์นำไปสู่ความทารุณ
โหดร้าย แนวทุนนิยมนำไปสู่ความไร้หัวใจ สังคมนิยม
นำไปสู่ความยากจน อันวาร อิบราฮิม กล่าวไว้สั้นๆ
ว่า ‘เรามีใช้นักสังคมนิยม เรามีใช้พวกนายทุน เราคือ
อิสลาม’” (Pipes 1986 : 944)

ดร. มหาเธร์ โมฮัมหมัด เห็นว่ามาเลเซียเป็น
รัฐอิสลามที่เคร่งครัดรัฐหนึ่ง เพราะมาเลเซียยอมรับ
และนำเอาคำสอนอันเป็นรากฐานของอิสลามมาใช้ใน
ทางปฏิบัติแล้ว เมื่อกลางเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2002
เขากล่าวว่า “มาเลเซียมิใช่รัฐอิสลามสายกลาง แต่
เป็นรัฐอิสลามแบบเคร่งครัดรัฐหนึ่ง” เนื่องจาก
“นโยบายของมาเลเซียได้ยึดถือตามคำสอนอัน
เป็นรากฐานของศาสนาอิสลาม” (Netto 2002)

ข้อคิดเห็นของ ดร. มหาเธร์ เกี่ยวกับแนวเคร่งศาสนาแบบอิสลามและพวกเคร่งศาสนาชาวมุสลิมตรงกันข้ามกับทัศนะที่นิยมและรับรู้กันทั่วไปจึงเป็นการยากที่ตัดสินทัศนะของ ดร. มหาเธร์ ในการให้คำจำกัดความแนวเคร่งศาสนาว่าสื่อความหมายแบบใด กล่าวคือ การยอมรับและการนำคำสอนพื้นฐานทางศาสนาอิสลามมาปฏิบัติ ในขณะที่พวกเคร่งศาสนาชาวมุสลิมได้ขยายความความหมายเบื้องต้นของความเคร่งศาสนาออกไปอีกหลากหลายความหมายขึ้นอยู่กับเจตนาและสถานการณ์ของพวกเขา

รัฐบาลมาเลเซียได้เริ่มจับกุมและควบคุมตัวชาวมุสลิมที่ต้องสงสัยว่าเป็นสมาชิกของ Kumpulan Militan Malaysia (KMM) หรือ Kumpulan Mujahidin Malaysia (KMM) คือกลุ่มนักรบศาสนาแห่งมาเลเซีย (หนึ่งในสมาชิกของกลุ่มมูญฮิดีนชาวมุสลิมที่ถูกจับกุมเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2001) คือ นิค อัลดิล นิค อาชีซ ซึ่งเป็นบุตรชายของนิค อับดุล อาชีซ นิค มัต ผู้นำทางจิตวิญญาณของ “พรรคปาส” และเป็นมุขมนตรีแห่งรัฐกลันตัน” (Rabasa 2003 : 43) จากข่าวของหนังสือพิมพ์ “New Straits Times” วันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 2004 ระบุว่า มีผู้ถูกควบคุมตัวตามกฎหมายความมั่นคงภายใน (ISA) ถึง 22 คน “ถูกควบคุมตัวไว้ที่ค่ายกักกันในเมืองไทปิง รัฐเปรัก ในข้อหาว่าพัวพันกับกลุ่มก่อการร้ายมูญฮิดีนมาเลเซีย และเจมาห์อิสลามียาห์” ถ้าหากการเชื่อมโยงของกลุ่มผู้ถูกจับกุมตัวเหล่านี้เกี่ยวข้องกับแนวเคร่งศาสนาแบบอิสลาม การเป็นรัฐศาสนาของมาเลเซียในความหมายของ ดร. มหาเธร์ ก็คงมีความหมายไปอีกแบบหนึ่ง

ถ้าหากว่าการที่มุสลิมมีเป้าหมายและพยายามสถาปนารัฐอิสลาม และต้องการให้มีการบังคับใช้กฎหมายอิสลามอย่างเต็มรูปแบบถูกตีตราว่าเป็นพวกมุสลิมในแนวเคร่งศาสนาแล้วละก็ มีมุสลิมประเภทนี้มากมายอยู่ในมาเลเซีย พวกเขาคือ

พรรคการเมืองแนวผสม-ศาสนา-การเมือง รู้จักกันในนาม “พรรคปาส” (PAS : Parti Islam Se-Malaysia หรือ Pan-Malaysian Islamic Party) พรรคนี้แม้จะไต่ครองอำนาจอย่างยาวนานในรัฐกลันตัน และเคยมีอำนาจในรัฐตรังกานูในช่วง ค.ศ. 1999 ถึง ค.ศ. 2004 แต่ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งชาวมุสลิมส่วนใหญ่ก็ไม่ชื่นชอบพรรคปาสนัก

สรุป

เมื่อก้าวโดยสรุป มีหลักฐานว่ามีมุสลิมชาวมุสลิมและอินโดนีเซียที่ให้การสนับสนุนและเผยแพร่แนวสมัยใหม่นิยมแบบอิสลามอย่างชัดเจน เช่น ABIM ในมาเลเซียและกลุ่มมูฮัมมาดียะห์ในอินโดนีเซีย และเป็นที่ยอมรับกันว่ามีมุสลิมชาวมุสลิมและอินโดนีเซีย ที่ให้การสนับสนุนและเผยแพร่แนวเคร่งศาสนาอิสลาม ดังเช่นพรรคปาสในมาเลเซีย แต่ก็ยังเป็นกลุ่มที่แตกต่างจากมุสลิมในแนวเคร่งศาสนาอิสลามในตะวันออกกลาง ซึ่งรวมถึงอียิปต์ที่เป็นต้นกำเนิดของขบวนการสังคมนิยมหรือความเป็นพี่น้องของมุสลิม ซึ่งรับรู้กันดีว่าส่งเสริมแนวทางแนวเคร่งศาสนาอิสลาม พรรคปาสมีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากรูปแบบของ สังคมนิยมแห่งมุสลิม [หรือ “อิกวานมุสลิมิน” -ผู้แปล] ถึงแม้ว่าพวกเขาต่างต้องการสถาปนารัฐอิสลามและบังคับใช้กฎหมายอิสลามอย่างสมบูรณ์เหมือนกัน

มโนทัศน์ทางศาสนาและ ปรัชญาเกี่ยวกับอัลลอฮ์ ทั้งสอง คือความเชื่อ เรื่องสตีตออยู่ (immanentism) และความเชื่อเรื่องความสูงสุด (transcendentalism) ดำรงอยู่กับชาวมุสลิม มาตั้งแต่ยุคกลางของศาสนาอิสลามแล้ว และได้สร้างความคิดแย้ง หรือ ก่อความตึงเครียดทางศาสนา ระหว่างฝ่ายที่ยึดถือในความสูงสุดของอัลลอฮ์และฝ่ายที่เชื่อในการสตีตออยู่ อัลลอฮ์ ถึงแม้ว่า ‘Abduh’ จะเคยสนใจลัทธิซุนนีมาก่อน แต่ท่านก็ละทิ้งมันในเวลาต่อมา (๕)